

Müzeler Umum Müdürlüğü  
Ankara

7 Nisan 1960

Arkeoloji Dergisinde neşredilmek üzere 1959 senesi Side kazıları hakkında kısa raporu fotoğrafları ile birlikte ve 1960 Şubat ayı Side çalışmalarının kısa raporunu da ilişik olarak gönderiyorum.

Side'ye gönderdiğiniz son yazıyı yeni almış bulunuyorum. Haşan Güneş'e ait tarlada çıkan tunç kazan belki de bir vaftiz kazanıdır. Tarlanın yanında büyük basilika ve bapstisterium bulunmaktadır. Bu kazanın üzerinde hiçbir tezvinat yoktur. Büyük ve derince bir leğen manzarası arz etmektedir. Yukarı kenarına yakın muntazam bir sıra iri delikler mevcuttur. Fiyat bakımından yalnız malzeme ücretinin verilmesi doğru olacağı kanaatındayım.

İngilterede Londrada Arkeolog tahsil arkadaşım Dr. Elisabeth Rosenbaum ile birlikte Anadolu Roma devri portrelerini toplayıp neşretmeğe karar verdik. Malzemenin çokluğu ve toplanması için yurt içi ve yurt dışı pekçok gezilere luzum hasıl olduğundan ancak müşterek mesai neticesi bu işi başarmanın mümkün olacağını düşündük. Türkiye müzelerinde resim çekebilmemiz için gerekli müsadenin verilmesi hususunda delâltinizi saygılarımla rica ederim. Ancak ayrı ayrı seyahat edeceğimiz için herikimize de ayrı ayrı müsadde vesikasının verilmesi lazım geliyor. Bu eser yalnız Türkiye Müzelerindeki değil, bütün Avrupa müzelerine dağılmış Roma çağı Anadolu portrelerini ihtiyacıdır. Bu hususda en kısa zamanda bu müsadelerin gönderilmesi bize büyük bir yardımda bulunacağınızı ümit eder, en derin saygılarımla sunarım.

Arkeoloji Doçenti

Dr. Jale İnan

Şubat 1960 Side çalışmaları hakkında  
kısa rapor

1960 Şubat ayında Side çalışmalarına Doçent Jale İnan'ın idaresinde devam edildi.Yapılan işleri şöyle hulasadebiliriz.

1-Müze binası haline getirilecek olan hamam binasının etrafında ve avlu olarak kullanılacak apsisli salonunda temizleme ameliyesi yapıldı.Apsis içinde içi mermer döşemeli ve içine merdivenle inilen bir havuz meydana çıkarıldı. Salonun zemini mermerle döşeli olup iyi durumdadır. Antik devirde yapılan tamir esnasında iki kitabe taşı zemine döşeme levhası olarak yerleştirilmiş.

Y.Müh.Ragıp Devres restore ameliyesine devam ederek üzeri kapanan salonların içine su geçmemesi için şaplama ameliyesi ve duvar tamiri ve derz işleri ile meşgul oldu.Sonbahara eserleri yeni binaya nakletmek mümkün olacak.

2-Eski Müze binasında tamir ve emniyet tedbirleri alınması hususunda Antalya Müzesi teknik elemanı Nejat bey ile iş birliği yapıldı.

a) Pencerelere demir parmaklık yapıldı.

b) Kapılar demir kollar ve çengellerle takviye edildi.

c) Kapiya çifte yeni kilit takıldı.

d) Yıkılmış olan üstü açık deponun duvarı tamir edildi.

3-Müzenin envanter defterine kayıtlı 550 adet heykel, fraz heykel fragmanı, kitabe v.s.eserler teker teker elden geçirilerek kontrol edildi. Buarada bazı parçaların biribiri ile olan münasebetleri tesbit edilerek akemi ile yapıştırıldı.

4- Alanya ve civarında kazı yapıldığı söylenen mahallerde kaymakam Abdullah Başaral ile birlikte incelemelerde bulunuldu.

a) Kaymakamlıkta bulunan Elikesik köyünden gelmiş olan eserler incelenerek fotoğrafları çıkarıldı.Ekseriyeti geç Roma devri portreleri teşkil etmektedir.Taşra işçiliği karakteri gösteren büst halinde portrelerdir.

b) Alanya'nın takriben 15 Km. batısında bulunan Elikesik köyüne gidilerek oradan temin edilen katırlarla takriben köyün iki Km. doğusundaki Asarkale'ye çıkıldı. Geniş bir sahaya kaplaya mezarlarda olan gizli kazılara devam edildiği tesbit edildi. Mezar kapakları kırılarak açılmış ve içleri tamamen boşaltılmıştır. Köylüler mezarların içinde para ve haykeller bulunduğunu söylemektedirler. Bu çıkılması zor yerde bu gizli kazılar ancak Elikesik köylüleri tarafından ve yahut da bu köylülerle işbirliği yapan kimseler tarafından yapılması mümkündür.

Küçük taşlarla örülmüş şehir surununun bir kısmı ayakta kalmıştır. Kulenin en hakim yerinde büyük taş bloklarla örülmüş dörtgen bir kulvardır. Surun içinde, kulenin etrafında iki katlı binaların duvarları sağlam bir şekilde ayakta durmaktadır. Bu duvarlar küçük, gayrimunta taşlarla harç kullanmak suretile örülmüştür. Kulenin bir kenarında b zemin mozayığı bulunmaktadır. Bu şehir müstahkem bir mevki manzarası arzeder. Esasen tepenin ve bilhassa büyük kulenin bulunduğu yer etrafı hakim bir durumdadır.

c) Alanyanın 12 Km. Doğusunda Kargacak köyüne gidildi. Katı larla harabeye çakıldı. Burada pekçok ayakta kalmış binalar vardır. Duvarları gayrimuntazam taşlarla ve harçla örülmüştür. Bunlardan en önemlisi dağın denize bakan cephesindedir. Duvarları aşağı kısımda oldukça muntazam büyük bloklarla örülmüştür. Üç katı ayakta durmakta muntazam pencerelidir. Bir saray manzarası arzeder. Bu binalar geç Rom yahut Bizans devrine ait olabilirler. Sarayın arkasında Side sütunlu caddesindeki sütunlara benzer granitten ve takriben aynı ebatta pekçok devrilmiş vaziyette sütunlar bulunmaktadır. Ağaç, fundalık ve çalılar burada incelemeleri güçleştirmektedir. Tiyatro, agora, mabet gibi kalıntı ya raslanmadık. Burası da müstahkem bir mevki olabilir. Bu tepe ile deniz arasında, denize pek yakın bir tepe daha vardır. Üzerinde adi taşdan yapılmış bina kalıntıları bulunmaktadır. Yol yapılırken pekçok küçük lâhitlerin bulunduğu söylenmektedir.

Bu müstahkem şehir kalıntılarında şüphesiz ki yapılacak olan kazılar Side ve Pergede yapılan kazılara kıyasla sanat bakımından pek verimli olamaz. Mevkileri dolayısıyla de kazılar çetin şartta olacaktır. Fakat son zamanlarda sıkı takiplere rağmen gizli kazılara devam edilmektedir. Bu havalide ~~çok sıkı~~ sıkı bir kontrol yapılması icabeder. Kısa zaman içinde bir hayli eser toplanmıştır. Vilayet merkezine çok uzak olması Antalya Müzesi tarafından kontrolü zorlaştıracak gözönünde tutulursa Alanyada bir müze kurulmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz. Buraya tayin edilecek memur civarı dolaşarak hem eserle toplamak hem de harabeleri korumak bakımından yani gizli kazılara man olmak bakımından faydalı olabilir.

Elikesik köyü Hasar kalesi mezarlarında yapılacak küçük çapta kazıların verimli olacağı düşünülebilir.

Arkeoloji Doçenti

Dr. Jale İnan

## 1959 Side Kazıları hakkında kısa rapor

1959 senesinde Side kazılarına Haziran başından Ekim sonuna kadar Ord.Prof.A.M.Mansel ve Doç.Jale İnan'ın idaresinde devam edilmiştir.Beş ay zarfında yapılan işleri şöyle hülâsa edebiliriz:

1-Tiyatronun sahne binasının cephesindeki çalışmalara bu sene de devam edilmiş,cephenin orta kısmı tamamen meydana çıkarıldığı gibi sol yan tarafını da kısmen açmak ve sahne binasının tiyatronun "cavea" sı ile ne şekilde birleştiği hakkında bir fikir edinmek mümkün olmuştur.Aynı zamanda cephe sütun dekoru hakkında da bir fikir edinilmiştir. Kabartmalarla süslü ve beş kapı tarafından kesilen bir sokl üzerinde ikişer sütundan müteşekkil iki katlı "aedicula"lar bulunuyor,bunlar en üstte alınlıklar taşıyordu.Tavan levhaları yüksek kabartma halinde işlenmiş ilâh ve ilâhe büstleri ile süslü idi. Aedicula'ların arasında arşitektonik çerçevesi çeşitli büyüklükte duvar höcreleri yer alıyordu.Bu zengin sütun dekoru içinde duran heykellere ait parçalar ve kitabeli kaideler bulunmuştur.Aktörler yukarıda bahsettiğimiz beş kapıdan çıkıyor ve yüksek bir taş podium üzerinde oynuyorlardı.Bu tiyatronun M.S.2.yüzyıl Roma tiyatrosu mimarisi hakkında bize yeni bilgiler vermesi çok muhtemeldir.

2-Tiyatronun direkli cadde tarafındaki dış galerileri ve onların gerisinde yer alan tonozlu odalar temizlenmiş,bu suretlenbinanın bir kısmının bütün hasmeti meydana çıkarılması sağlanmıştır. Bu cephenin bizanslılar zamanındaki tamirlerine dair bir hayli kitabe bulunduğu gibi bu yerlerin zeminlerinde çok itinalı bir teknik gösteren mozayiklere de raslanmıştır. Fakat buralarda bir zamanlar kireç ocakları faaliyette bulunmuş olduğundan mozayiklerden büyük bir kısmının harap olduğu görülmüştür.

3-Tiyatronun içinde,mimarımızın idaresi altında yapılan sondajlar birçok teferruat,bilhassa giriş yerleri ve merdivenleri hakkında yeni bilgiler edinmemizi sağlamıştır.

4-Tiyatronun önünden geçen direkli cadde,iki tarafındaki portikleri ile birlikte,tamamile meydana çıkarılmış,bunlardan batı portikinin restorasyonuna geçilerek sağlam bir stylobat sathı elde edilmiştir.Sonra granit sütunların büyük bir kısmı dikilmiş ve bunların başlarının üzerine Korint nizamındaki başlıkları oturtulmuştur. Bu portikin zemininde kitabeli bir Bizans mozayiki de bulunmuştur.Bundan batı portikin kuzey ucunda gümüş sikkeler ve külçelerden ibaret bir define keşfedilmiş,Manavgat Malmüdürlüğü tarafından İstanbul darphanesine gönderilen bu define idarenizce yapılan teşebbüsler sonunda İstanbul Arkeoloji Müzelerine teslim edilmiştir.Bu hususta daha henüz esaslı

bir tetkik yapmamış olmakla beraber bu definenin haçlılara muhtemelen 2.haçlı seferine ait olduğunu söyleyebiliriz ki Anadolu Haçlı seferlerine ait buluntuların ne kadar az olduğu göz önünde b durulacak olursa bu definenin önemi kendiliğinden meydana çıkar.

5-Tiyatronun hemen yanında ve cadde portikinin gerisinde bir köşesi tiyatronun kemer ayaklara tarafından kesilmiş podiumlu bir m bet meydana çıkarılmıştır. Bu mâbed kısa taraf cephesinde geniş bir merdiven, bir önportik ve onun gerisinde bir sella ihtiva ediyor ve l kısmı muhafaza edilmiş stylobat levhalarının üzerindeki sella duvarı na yaslı yarım sütun izlerinden anlaşıldığı gibi bir "pseudoperipter meydana getiriyordu. Nefis bir taş işçiliği gösteren ve geç hellenis yahut erken Roma imparatorluk devrine ait olan bu mâbed, Anadolu da şir diye kadar bulunmuş ilk "pseudoperipteros" olduğundan zannımıza göre büyük bir önem taşımaktadır.

6-Geç devir şehir kapısının dışında yapılan kazılarda bu kapı nın etrafını çeviren üç çeşme binasına raslamak mümkün olmuştur. Bunla dan birincisi imparator Vespasianus'a ait bir ithaf kitabesi ihtiva e mekte, fakat bu yere başka bir mahalden sökülerek getirilüp monte edil diği anlaşılmaktadır. Bu anıtta biri erkek, diğeri kadın olmak üzere iki giyimli heykel bulunmuştur. Bu anıtın karşısında büyük bir sarnığın di rekli caddeye bakan fasadına ekli olarak iki çeşme daha bulunmuştur ki bunlardan bir tanesi yuvarlak, diğeri dört karr kaide ile ayrılmış üç havuzlu olup gerek havuzların, gerek kaidelerin üzerinde aedacula'lar dan müteşekkil bir sütun mimarisine sahip bulunuyordu. Aedacula'ların hemen önünde bazı heykeller bulunmuş olup bunların en önemlileri ara sında yalnız ayakları eksik bir Hermes, başı noksan bir Athena ve genç bir erkek başı (Apollon?) bilhassa zikre değer. Afrodit'in denizden ça mak suretile doğumunu tasvir eden bir kabartma levhaya da işaret et mek yerinde olur.

7-Evvelce kazılmış olan agora ve evlerin önünden geçen direk cadde üzerinde de çalışılmış, bu caddenin doğu portiklerini aşağı yuk rı 200 m. uzunlukta meydana çıkarmak, bu portiklerde sona eren dar yan sokakları tesbit etmek, böylece şehir plânı hakkında şimdiye kadar old ğundan daha esaslı bilgiye sahip olmak mümkün olmuştur.

8-Agoranın bir köşesinde ve tiyatroya bitişik olarak bina ed miş olan "latrina" nın içi ve cephesi temizlenmiş, cephesindeki büyük hücrenin şimdiye kadar zannettiğimiz gibi bir çeşme olmayıp muhtemele heykeller ihtiva eden bir "exedra" olduğu anlaşılmıştır.

9-Müze haline getirilecek olan hamam binasında Y. Müh. Ragıp Devres restorasyon ameliyesine devan etmiştir. Tarafımızdan ise hamam yanındaki direkli cadde tamamen kazıldığı gibi hamamın giriş mahalli meydana çıkarılmış, ayrıca büyük salonlarda geç devre ait duvarlar ka dırılarak bu salonların ve duvarlarındaki kemerli hücrelerin bütün iç tişamları ile tebarüz eylemesi sağlanmıştır. Öyle ümid ediyoruz ki bi

nanın dış ve iç derzleri yapıldıktan sonra 1960 senesi sonbaharında heykelleri oraya nakletmek ve yeni müzenin açılış törenini yapmak mümkün olacaktır.

23 adet resim işi gönderildi.

res. 1 Tiyağro işte

" 2 " dışta

" 3 büyük kitabe

" 4 mozaik

" 5 sütunlu cadde

" 6 dikilmiş iki sütun

7 sütun başlığının dikilmesi

" 8 mozaik

9 mabet

10 mabet

11 " ves parian çeşmesi kitabesi

12 " çeşmesi

13 " yuvarlak çeşme

14 " ve üç havuzlu çeşme

15

16 Hermes

17 Athena

18 Apollon başı

19 Aphroditenin doğumunu kabartması

20 Sütunlu cadde

21 Datsin

22 "

23 Heronun yanındaki cadde

**Boğaziçi Üniversitesi**

**Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi**

**Jale İnan Arşivi**



JALARC0400701